

Chingiz Aytmatov. Qizil olma (hikoya)

Tun bo'ldi, Isabekov bo'lsa haliyam o'y surib o'tiribdi. Xatni nimadan boshlasin? Bu xatda o'zi nimani yozadi? Juda qiyin, judayam qiyin. Ko'p gaplarni yozishi kerak, rosa yig'ilib qolgan! Kechikkan izhorlarni u tushunarmikan?

Ko'p yillik og'ir oilaviy hayot ortda qoldi. Shuncha xafagarchiliklar, so'ngsiz ta'nalar, ko'pincha nohaq, shuncha janjal va yarashuvlardan so'ng, va nihoyat, ajrashgandan keyin u odamgarchilik qilib uni tushunamikan, kechira olarmikan? Turmushning ilk yillaridagi kabi — beg'ubor, ochiq, mehribon bo'la olarmikan? Bo'lolmasa-chi? Uni tushunmasa, undan ham yomoni, oQrinib, yana ayollik g'ururi va baxtsiz qismatdan so'z ochsa... Unda nima bo'ladi? Isabekov uning e'tirozlarini ayollarga xos xudbinlik deb baholaganini esladi.

U har doim dugonalariga hasad qilardi.

— Sezdingmi, u hatto mehmonda ham ayoldan ko'z uzmad, odamlarning oldida tiz cho'kib, tuflisining ipini bog'lab qo'yishdan tortinmadi.

— Birovga yoqishga urinmayman, bunaqa erkalashni ham bilmayman, — degandi Isabekov kesib.

— Yoqishga urinish nimasi? Senda noziklik, mehribonlik yo'q, nima desa bo'larkan, sevgingdan uyalasanmi-ey. Men bunday yashashni xohlamayman, sevgan kishim meni ochiq sevishdan qo'rqmasligini istayman. Yo'qsa, odamga og'ir botadi. Sen bu haqda hech qachon o'ylamagansan.

— O'ylashni istamayman ham. Bunga vaqtim yo'q. Shunday bo'la turib, axir, dissertatsiyang yaqinlashib qoldi-ku, bunday mayda-chuydaga — kim kimning bog'ichini bog'laganiga qanday ahamiyat berasan: hayronman.

— Senga gapirishdan foyda yo'q, baribir, hech baloni tushunmaysan.

Ammo endi u xotini nima haqda gapirganini tushunardi, uning nimadadir haq bo'lganini o'ziga iqrор bo'lmasa-da, his qilardi.

U ko'chada ketayotib, o'tgan-ketganlarning e'tiborini tortishi Isabekovga xush kelardi. U ham xotinini jozibali, aqlli, latofatli deb bilardi. Qadam tashlashi ham yoqardi. Umuman, u o'ta yengil va chiroyli yuradi, ingichka poshnali tuflari kiyib olsa, qiz bola deb o'ylash ham mumkin. Raqs tushishi-chi, odamlarning havas bilan qarayotganini sezganda, ko'zlari baxtiyor chaqnaq ketadi! Bunday daqiqalarda u ayolini juda sevardi.

Ammo baribir, nimadir uni erkin, qaysi fazilati uchun yaxshi ko'rishini o'ylamay sevishiga xalal berardi. Shunchaki sevishiga. U yoshligiga qaytish uchun o'zini majburlashi, ortda qoldirishi kerak bo'lmagan narsani qoldirganini xijolat bilan his qilardi.

Endi Isabekov xatosini tan olishi kerak, agar buni xato deb bo'lsa. Ammo uni boshqa narsa ko'proq tashvishga solardi: endi ular xarakterlari to'g'ri kelmay, shunday ta'riflash odat tusiga kirgan-ku, bir-birlaridan uzoqroq bo'lish va hammasini uzil-kesil hal qilish niyatida ketganlaridan so'ng u o'zidan kechib, tashqaridan o'tgan umrga nazar tashlay olarmikan? Bunday qilolmasa-chi? Unda hammasi tamommi? Alvidomi? Yo'q, u bunga yo'l qo'ymaydi!

Isabekov bir necha marta qo'lga qalam oldi, tashladi, deraza yoniga borib, ancha paytgacha devorga yopishganча tek turdi.

So'nggi avtobuslar burchakda to'xtab, yo'lovchilarni tezda olib, kuzgi xira chiroqda qizil chiroqlarini lipillatib ketishardi.

Qandaydir yigit qo'shnining qizi bilan bir necha marta pod'ezd oldiga keldi, keyin yana ketdi va yana qaytdi, xuddi bog'chadagi kabi bir-birining qo'lini qo'yib yubormay ushlab olgan. Isabekov ularga hasad qilmadi, ammo bu manzarada unga sog'inch qadar tanish, ta'sirli, yaxshi bir narsa bor edi.

Qaerlardadir, shahar tashqarisida, tog'larda bo'lsa kerak, jonli olov yulduzchaday nur sochardi. Hoynahoy, cho'ponlarning gulxani. Shu lahzada uning hech narsani o'ylamay, quyuq tun zulmatidan junjikib, olovga o'tin tashlagisi kelib ketdi.

Keyin u derazadan nari ketib, yotoqxonaga, qizi Anoraga ko'z tashlashga kirdi. Katta bo'lib qolgan-u, har doim ustini ochib tashlab sovuq qotib qoladi. Bu gal Anora tinchgina uxlayapti, kun bo'yi charchagan bo'lsa kerak. Ha, qizi tinchgina uxlar, bugun nima qilib qo'ygani bilmadi. Eh, Anora, Anora! Otasining yuragini tashvishga qo'ygani xayoliga keltirmasdi! Shunday kech paytda nima uchun uxlamayotganini bilmadi. Isabekov qiziga termulgancha sassiz shunday derdi: «Tinchgina uxlayotganing yaxshi. Hali ulgurasan, ulg'aysang, o'ylarga to'la